

Машковська Ірина Леонідівна — науковий співробітник Міжвідомчого НДЦ з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України

Окремі питання протидії корупції в органах Державної податкової служби України

У статті розглядаються окремі питання протидії корупції в органах Державної податкової служби України, зазначаються найпоширеніші корупційні дії співробітників ДПС України та пропонуються шляхи їх подолання.

Ключові слова: Державна податкова служба України, корупція, боротьба з корупцією, податкова міліція.

З розвитком ринкових відносин та зростанням економіки виникла необхідність у підвищенні ефективності боротьби зі злочинами та іншими правопорушеннями у сфері оподаткування. Це зумовило створення у складі органів Державної податкової служби України відповідних спеціальних підрозділів по боротьбі з податковими правопорушеннями — податкової міліції.

Саме в п. 5 ст. 21 Закону України від 4 грудня 1990 р. № 509-ХІІ “Про Державну податкову службу в Україні” визначені, повноваження податкової міліції, до яких, зокрема, і належить запобігання корупції та іншим службовим порушенням серед працівників Державної податкової служби України [1]. Отже, на сьогодні основним проблемним завданням для підрозділів, які ведуть боротьбу з корупцією в органах Державної податкової служби Державної податкової адміністрації України, є пошук оптимальних шляхів і рішень для усунення причин та умов, які сприяють цьому явищу, що є на сьогодні науковою проблемою.

Питанням діяльності податкової міліції та правовідносинам у сфері оподаткування присвячено чимало наукових праць таких науковців, як: Г. В. Бех, Л. К. Воронова, О. А. Долгов, В. В. Лисенко, М. І. Мельник, В. А. Предборський, Л. П. Скалозуб, В. К. Фещук, М. І. Хавронюк, І. М. Швець, О. О. Яковенко. Разом з тим, питання корупції в органах Державної податкової служби України переважно не досліджувалося.

Перед тим як приступити до висвітлення даної проблеми слід зазначити, що з 1 січня 2010 року набув чинності Закон України від 14 квітня 2009 року № 1249-VI “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення структури та функціонування податкової міліції та соціального захисту її працівників”, в якому внесенням змін до ст. 20 Закону України “Про Державну податкову службу в Україні” коринним чином змінилася структура податкової міліції України. Центральне управління по боротьбі з корупцією та його регіональні відділи реструктуризуються в Управління внутрішньої безпеки Державної податкової адміністрації України та підпорядковані йому регіональні підрозділи внутрішньої безпеки при державних податкових адміністраціях в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі. Тобто, усі регіональні відділи по боротьбі з корупцією виводяться зі складу регіональних органів ДПС і будуть включені до складу ДПА України. На нашу думку, дані зміни є так званим антикорупційним кроком [2].

Незважаючи на зусилля влади щодо протидії корупції в органах Державної податкової служби України, про наявність корупційних дій у цій службі свідчать дані опитування аналітичного центру “Академія”, згідно з яким одним з найбільш корумпованих органів залишається Державна податкова служба України [3].

Працівники органів Державної податкової служби України найбільш часто притягаються до відповідальності за:

- зайняття підприємницькою діяльністю;
- протизаконне сприяння у веденні підприємницької діяльності суб’єктам господарювання (умисне не нарахування податкового зобов’язання, видача недостовірних довідок);
- зменшення сум донарахувань до бюджету під час проведення документальних перевірок;
- складання відповідних актів, у тому числі пов’язаних із ліквідацією підприємств;
- вирішення питань щодо незаконного відшкодування податку на додану вартість;
- неприйняття рішень про застосування та стягнення фінансових санкцій за результатами перевірок підприємств (у сфері податку на додану вартість);
- нежиття заходів щодо притягнення посадових осіб підприємств до адміністративної відповідальності за допущені порушення вимог чинного податкового законодавства України;
- видачу патентів, ліцензій;
- недотримання вимог нормативно-правових актів ДПА України під час проведення перевірки або процедури з метою ліквідації окремих суб’єктів підприємницької діяльності;

— підробку документів (під час працевлаштування до податкової служби) [4] і т. ін.

Зростання незаконних дій (підкуп, шантаж, погрози) постійно фіксуються співробітниками, які ведуть боротьбу з корупцією в органах Державної податкової служби України, тому стратегія роботи податкової міліції спрямована, в першу чергу, не на притягнення до відповідальності та покарання податківців-порушників, їх завдання — працювати на випередження, попередження погроз, здійснення профілактичних заходів та запобігання конфліктним ситуаціям.

Такими заходами виступають:

— встановлення “телефонів довіри”, які оперативно інформують відповідні органи про факти порушення законодавства або спроби перешкодити здійсненню господарської діяльності з боку співробітників органів Державної податкової служби України (телефон довіри Управління внутрішньої безпеки Державної податкової адміністрації України (044) 272-24-89) [5];

— оперативне супроводження перевірок з метою недопущення втягнення працівників, які здійснюють перевірку, в корупційну діяльність;

— службові розслідування та перевірки;

— взаємодія працівників податкової інспекції з податковою міліцією (щодо достовірності інформації по СГД);

— профілактично-роз’яснювальні заходи та ін.

Про ефективність роботи органів Державної податкової адміністрації України свідчать нижчезазначені дані Державної податкової адміністрації України та проаналізовані показники статистичної звітності про результати боротьби зі злочинами в Україні [6, 7, 8].

Упродовж 2009 року за порушення вимог Закону України “Про боротьбу з корупцією” стосовно працівників державних податкових органів складено та направлено до суду 315 адміністративних протоколів про корупційні діяння, з них 250 складено безпосередньо працівниками підрозділів податкової міліції Державної податкової адміністрації України, які займаються боротьбою з корупцією в органах Державної податкової служби України (у 2008 р. — 444, з них до суду — 350 протоколів).

При розгляді цих адміністративних протоколів судами притягнуто до адміністративної відповідальності 184 службові особи органів Державної податкової служби у вигляді штрафу (у 2008 р. — 264), отже спостерігається зменшення динаміки на -30,3 %, що свідчить про зменшення випадків корумпованості. Також за протоколами, безпосередньо складеними працівниками підрозділів внутрішньої безпеки до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу притягнуто 156 працівників податкових органів, це 84,8 % (у 2008 р. — 217 (82,2 %)). Дані відсотки чітко відображають ефективність роботи працівників підрозділів внутрішньої безпеки.

Хотілося б зазначити, що у 2008 — 2009 рр. найбільше притягнуто до адміністративної відповідальності службових осіб органів Державної податкової служби (у вигляді штрафу) в Одеській, Черкаській, Львівській, Київській, Донецькій та Харківській областях.

Упродовж 2009 року щодо працівників органів Державної податкової служби України за фактом одержання хабара порушено 64 кримінальні справи (2008 р. — 51, 2007 р. — 37), з них за матеріалами підрозділів внутрішньої безпеки, які займаються боротьбою з корупцією в органах Державної податкової служби України, порушено 30 кримінальних справ (2008 р. — 24, 2007 р. — 13), МВС України — 27 (2008 р. — 19, 2007 р. — 18), СБ України — 7 (2008 р. — 7, 2007 р. — 5), органів прокуратури — 0 (2008 р. — 1, 2007 р. — 1).

Протягом 2009 року (без урахування даних про викриття хабарництва) щодо податківців порушено 225 кримінальних справ (2008 р. — 252, 2007 р. — 248), з них за матеріалами підрозділів внутрішньої безпеки, які займаються боротьбою з корупцією в органах Державної податкової служби України, — 213 кримінальних справ (2008 р. — 234, 2007 р. — 228), за матеріалами МВС України — 6 (2008 р. — 14, 2007 р. — 3), СБ України — 3 (2008 р. — 0, 2007 р. — 3), органів прокуратури — 3 (2008 р. — 4, 2007 р. — 14).

У порівнянні з показниками минулих років спостерігається тенденція до збільшення частки кримінальних справ, порушених безпосередньо за матеріалами підрозділів внутрішньої безпеки, які займаються боротьбою з корупцією в органах Державної податкової служби України. Із 213 кримінальних справ, порушених за матеріалами підрозділів внутрішньої безпеки, які займаються боротьбою з корупцією в органах ДПС України (без урахування фактів хабарництва), 70 справ — за порушення, допущені під час здійснення контрольно-перевірочної роботи, 39 — при адмініструванні податку на додану вартість [6].

Судовий розгляд кримінальних справ, порушених щодо працівників органів Державної податкової служби України, та за фактами вчинення ними злочинів у сфері службової діяльності свідчить, що впродовж 2009 року до кримінальної відповідальності притягнуто 21 працівника податкових органів, з яких 19 — на підставі розгляду кримінальних справ, порушених за матеріалами підрозділів внутрішньої безпеки, які займаються боротьбою з корупцією в органах Державної податкової служби України [6].

Значна частина корупційних проявів спостерігається саме під час здійснення працівниками податкових органів контрольно-перевірочної роботи шляхом незастосування відповідних фінансових санкцій по викритих порушеннях вимог податкового законодавства.

З метою недопущення обіймання посад в органах податкової служби особами, які дискредитували себе або мають сумнівний кваліфікаційний рівень, особливу увагу необхідно приділяти відбору кадрів. Підрозділи внутрішньої безпеки, які займаються боротьбою з корупцією, перевіряють кожну кандидатуру на роботу в органи ДПС України.

Так, упродовж 2009 року підрозділами по боротьбі з корупцією в органах ДПС України проведено понад 13,1 тис. профілактичних заходів, спрямованих на протидію корупційним проявам серед працівників органів ДПС України та населення. Загальна кількість кандидатів на посади в органи ДПС України становила 9780 осіб. Підрозділами внутрішньої безпеки, які займаються боротьбою з корупцією в органах ДПС України, за результатами перевірки не погоджено призначення 348 кандидатів [7].

Ефективність проведеної роботи підрозділами внутрішньої безпеки Державної податкової адміністрації України, які ведуть боротьбу з корупцією в органах ДПС України, позитивно впливає на розвиток і зростання економіки країни та свідчить про значне зниження показника корумпованості в органах Державної податкової служби України.

Варто зазначити, що організаційна та практична робота Управління внутрішньої безпеки ДПА України та його регіональних підрозділів регламентується значною кількістю нормативно-правових документів, в яких вказані шляхи та методи боротьби з корупцією.

Крім того, з метою кардинального поліпшення ситуації у сфері боротьби з корупцією в Україні, забезпечення узгодженості дій правоохоронних органів у цій сфері, здійснення реальних кроків для повернення довіри громадян до влади та інших кроків, Указом Президента України від 26 лютого 2010 року утворено Національний антикорупційний комітет.

Враховуючи вищевикладене, для поліпшення ситуації подолання корупції в податковій службі України, доцільно було б:

— удосконалити взаємодію органів податкової служби між усіма її підрозділами, покращити взаємовідносини з судовими органами (особливо щодо визнання недійсними установчих документів фірм з ознаками фіктивності);

— проаналізувати хід виконання Розпорядження Президента України від 21 червня 2004 року № 146/2004-рп “Про деякі заходи щодо посилення боротьби з корупцією в органах Державної податкової служби”;

— переглянути методом відбору працівників органів ДПС України, їх посадові оклади та посилити відповідальність за корупційні правопорушення (з подальшою забороною працювати на державних посадах, посиленням кримінальної відповідальності);

— удосконалити податкове законодавство шляхом спрощення, доступності, зменшення податкового навантаження на суб'єктів господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Про Державну податкову службу в Україні : Закон України від 4 груд. 1990 р. № 509-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 10. — Ст. 37.
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення структури та функціонування податкової міліції та соціального захисту її працівників : від 14 квіт. 2009 р. № 1249-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2009. — № 34—35. — Ст. 507.
3. Сайт Державної податкової адміністрації в Вінницькій області / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://vindra.vc.ukrtel.net>.
4. Сайт аналітичного центру Академія / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.academia.org.ua>.
5. Сайт Державної податкової адміністрації в Одеській області / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nalog.od.ua/a.php?article_id=1747&rid=2.
6. Сайт Державної податкової адміністрації в Закарпатській області / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zak.sta.gov.ua/node/7458>.
7. Сайт Державної податкової адміністрації України / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://sta.gov.ua>
8. Статистична звітність про результати боротьби зі злочинами в Україні за 2009 рік. — К., — 2009. — Т. 2.

В статье рассматриваются отдельные вопросы противодействия коррупции в органах Государственной налоговой службы Украины, отмечаются самые распространенные коррупционные действия сотрудников ГНС Украины и предлагаются пути их преодоления.

The article deals with some questions of counteraction to corruption in the organs of the State Tax Service of Ukraine, the most widespread corruption actions of the employees of STS of Ukraine are indicated and the ways of their overcoming are offered.

Стаття надійшла до редакції журналу 15 березня 2010 року.